

Forfatter: Arrebo, Anders

Titel: Hexaëmeron. Første Dag

Citation: Arrebo, Anders: "Hexaëmeron. Første Dag", i Arrebo, Anders: *Hexaëmeron. Lejlighedsdigte. Breve. Udg. af Vagn Lundgaard Simonsen. 1965*, udg. af VAGN LUNDGAARD SIMONSEN ; Jørgen Glahder , Munksgaard, 1965-83., s. 53. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-arrebo01val-shoot-workid62479.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Hexaëmeron. Lejlighedsdigte. Breve. Udg. af Vagn Lundgaard Simonsen. 1965

Verdens første Vges første Dag. Kand kaldis Ætiologia & Photologia Mosaica eller Første Materies oc første Liuses Skabning.

Historien *Gen. Cap. I. 1, 2, 3, 4, 5,*

v. 1. I Begyndelse skabte Gud Himmelen oc Jorden. 2. Oc Jorden var øde oc tom, oc der var mørke ofven ofver Afgrunden: Oc Guds Aand svefvede ofven ofver Vandene. 3. Oc Gud sagde: vorde lius, oc der blev lius. 4. Oc Gud saa, Liuset var got: oc gjorde Skilsmis mellem Liuset oc Mørket. 5. Oc Gud kallede Liuset Dag, oc Mørket kallede hand Nat: Oc der blev Aften oc der blev Morgen, een Dag.

Indhold.

Hvor mange Stycker ere her
Som Guds Børn skulle hafve kier'?

Puncter her otte hafve vi nu,
Hvilke som bør at kommis i Hu.
Skaberen først med heeder oc ære.
Siden hvad hans materi mon være.
Dernest, oc hveden saadant hand hår
Tiiden den fierd' Omstændighed var.
Endelig, for det femte Beskrifvis
Vilkor, som dermed kunde begifvis.
Saasom: den Jord var øder oc tom,
Mørket var ofver afgrunden grum,
Der til at Guds Aand vandene ruer,
Ligesom Fugl med Vingerne bruer.

54

Liuset nu for det siette saa brat,
Liuser oc demper mørkeste Nat.
Liuset oc for det siuvend' er yndigt
Ottend' er det, at Liuset saa fyndigt
Skilles fra mørk, oc næfnis af Gud
Dermed gaaer første Dagen oc ud.
Merker her paa i Jesu Guds Nafn
Skabren til Priis, oc eder til Gafn.

Hjælper, ô hiælper mig, Gud den Almæctig at priise,
Gud den Skabere riig af konst, Gud HERren den viise.
Himle-førsterne stærk ô hellig Engleske Skare
Stiller priisen i værck: siung Sool; siung Maane du klare.
Blankest' himmelske Huus forziert med Stierne mange,
Planet-kryllende Blus fordeelt i højden der prange,
Op! Lof Mesteren stoor: op Elementerne mæctig',
Ild, Luft, Vandet oc Jord, Lof siger Skaberen præctig.
Sky-høj biergenens top; I dale nedrig' oc dybe;
Cederen rank her op; frem træer af Fedme som drybe;

Beester tamme samt vild' i Jord, paa Jorden, i vande;
Hvad som findis i Ild, i Luft med lefvendes Aande;
Hver paa egentlig viis, Stemm' i, sin Skaber at priise,
Liiflig gaaer an den Priis med Sang oc deiligste Viise.
Dyreste Konge-blod; I Førster mæchtig i Skare;
Jordens Dommere good' i Guds sted Landet som vare;
Almues Folk hver mand, Viif, Dreng, oc hverrende Pige,
Borger- oc Bunde-stand; ô alle fattig' oc Rige,
Hiælper, hiælper en hver med Mund, med Hierte, med Tunge
Hellig Skaberen kier, en Dict ret hellig at siunge.
Seba-Dronning til priis med Pract Kong Salomon gæsted'
Hun af Seba højviis, dog Viisdom højere frested'
Oc der Dronningen kom, hun Kongens Klogskab anhørde,
Grandsked' oc saa sig om hvad Pract hans Bygning medførde,
Ja besictede grandt, hans taffel-ordning oc Sæder
Kostelig oc befandt hans Tieners Bolig oc Klæder,

55

Hafde hun nær besvimt, oc daanet falden til Jore
Ofver slig velberjmt, oc præctig Kongelig fore.
Salige (sagde hun) maae vist dine Tienere være,
Hvilke beskue saa, din Pral oc Førstelig Ære.
Kieriste Christi Ven, hvad er Kong Salomons Huuse?
Ere de værd med Pen, mod Himlens Bygning at roose?
Eller hans Tafel-skik mod den Huusholding at priise
Hvilken med Mad oc Drik, al Verden monne bespiise?
Enge-Lilien grøn langt gaaer hans Herlighed ofuer.
Hafve-rosen saa skøn langt større Herlighed lofver.
Bien i Trunt oc Stok langt artiger virker sin Kage,
End Kong Salomons Kok al sin Sku-essen kand bage.
Ej Bie-Kongen er stoor, dog hâr hand Tienere fleere,
Oc gaaer stærcker til Bord, oc Skaanes Kagen ej meere,
Spiiser end ocsaa sødt, oc aldrig Dugen optager,
Setter de Svenne blødt, dem liige Klæder opdrager.
Derfor oc hvo som ret slig HERrens Gierning begrunder,
Maae vel snarligen spør, slet til Jorden, synke med Vnder.
Ja hand hiertelig spør, hvo er den Mester oc Herre
Som sligt skaber oc gjør? hvad Titel monne hand bære?
Salomon ej; som bær dog priis, for alle de viise,
Croesus er icke værd, i slige maader at priise.
Engelen ej var til, sig self ej kunde hand gjøre,
Mindre saadant eet Spil i ringste maader udføre.
Mose Guds Mand oc Ven, en høj Scribenter for alle,
Med forgyldene Pen, mon hannem *Elohim* kalde.
Elohim er hans Nafn som har af ævighed været
Gud til ævige Gafn, oc Gud ævindelig æred;
Hves u-endelig Mact, oc Viisdom uden al ende
Hves u-kændelig Pract sig hermed gifver tilkænde.
Som Apostelen klart de Romer' oc alle mon sige:
Hans u-siunliger art sees af hans Skabninger riige.
Ja Propheter end oc os øjet beder opkaste,
Himmelen uden spraag kundgiør hans Krafter saa faste.
Græset er ej saa lidt, Græshoppen icke saa ringe,

56

Skaber pæger det friit, for Skaber denne mon springe.
Drager da Moses frem den alsommæctigste HERre,
Den vi uden al glem, Gud Fader kalde med ære,
Himmel oc Jord har skabt, den vi i Troen paakalde,
Hves Regiment oc Kraft, sig stræcker ofver os alle.
Skulle vi derfor her, nu ret grandgifvelig merke,
Skaberen eenist er, som Gud er eene hin stærke;
Dog er Skaberen skøn; den Gud er Skaber hin sande,
Som er Fader oc Søn, oc begges helliger Aande.
Faderen hand har skabt alting ved Sønnen hin kiære,

Oc den hellig Aands Kraft mon Liifvet gifve ja nære.
Mose det lærer vel, i sin Ebræiske Tale,
Hvor hand monne med Skel Tre-enigheden afmale:
Guder (siger jo hand) hand skabte Himmel oc Jorden,
Hvilket har slig Forstand; Een Gud er Skabere vorden,
Dog den eeniste Gud er i Personerne Trendig,
Al Natuuren imod, dog hand det selfver er stændig.
Lader sig oc med Fliid Personer alle saa høre:
Nu er Skabelsens tiid, ladr os nu Mennisken gjøre.
Ved slig Fleerhed Guds Mand end da det lader ej blifve
Men Personerne hand ret Nafnlig monne beskrifve:
Faderen kalder hand Gud; den Søn, hans væsentlig orde,
Næfner oc Guds Aand ud, som qvegnet Himmel oc Jorde.
David siunger ocsaa ret, med samhældige Stemme
Hvilket jo icke maa i Vand beskrifvis, at glemme:
Himmelen ved Guds Ord, oc hans Munds væsentlig Aande,
Med sin gandske hær stoor skabt see vi herlig at stande.
Flyer ej Ørnen højt i Apostoliske Skare?
Dog hand torde fuld nøjt en anden Lærdom medfare.
Høj' oc himmelske ting Pardiis-Studenteren lærde,
Dog hand saadant omkring i sin' Epistler, ej keerde.
Det samtycker oc vi, oc tacke Skabren den kiære,
Gaaende langt forbi den Manichæiske Lære,
Som, med svermende Mund vil tvende Guder opdrømme,
En ret Skamper oc ond oc en af Godhed berømme:

57

Got oc lykkeligt Verk de Gud den gode tilskrifve,
Men, den onde Gud, sterck Skyld, for det onde de gifve.
O nej! ofver al Spot, slig Spot er slagende bommer,
Ont, saa vel som alt got, af HERren alleene frem kommer.
Lius hand skaber oc mørck, hand Freden gifver oc tager,
Jød' oc grummeste Tyrk, den Ond' ej Skaber ej mager.
Ond er Diefvelen oc; hvor ond hand immer kand være,
I begyndelsen dog good, hannem skabte vor HERre.
Tyrkerne med, som ville Sønnen ej kænde,
Samt al Kætterske Sæd, vi Ryggen ville tilvende,
Oc paa Skaberens Trøst, den Bygnings Grundvold, betracte
Den Mosaiske Røst, for alle Svermer at acte.

Himmel oc Jorden.

Ævige Gud, hvad Verk, vil saadan Bygning udkrefve,
Som, saa præctig oc stærk mon ofvr oc under os svefve.
Salomon hand hug ned i Libanon Cederne Ranke,
Lood Skibsfloden oc med, hen til Ost-Indien vanke,
Hiram søgte hand oc, om Træ, Bygmester' oc trygge,
Før hand kunde faae nok til HERrens Tempel at bygge.
End vil Torfver oc Steen til Bonde-hytter oc Lude,
End vil Tømmer oc Green til Hyrde-bolig at klude.
Icke begrifveligt hvad Verden skulde da fordre!
Icke beskrifveligt hvor den saa kunde bygt vorde?
Dens Materie her nu kaldis Himmel oc Jorden.
Selsomt dette jo er, at, der af, Verden er vorden;
Er da Jorden af Jord, af Himmel Himmelen blefven?
Hveden kom første Jord? hvoraf er Himmelen drefven?
Er ej Himmel oc Jord paa anden oc trede Dag giorde,
Hvor da blifver Guds Ord? til hvad vil skrifveren vorde,
Vi her skulde forstaae hvad Mose Himmelen kalder,

Før vi viidere gaa', at vi paa Vejen ej falder.
Himmelen første Dag, oc Jorden Mose vil næfne,
Thi til bunden oc tag, der strax maa være good efne,
Al Materi paa stand den Bygning kunde behøfve,

58

Reede Gud først fra haand, oc vilde siden ej tøvfe.
Mose taler om Gud, som om Huus-herren hin lærde,
Naar hand ryster sig ud oc vil en Bygning forfærde,
Legger hand Kalk oc Steen, samt Lecter, Sparrer tilhaabe,
Smuct paa Hænderne reen, oc vil der efter ej snaabe:
Om Materie slig, naar den skønt ligger paa Jorde,
Siger mand prydelig, oc med Konst-talendes orde:
See! der ligger hans Huus (dog er ej Huuset til rede)
Priis ham viides oc roos, vil efter Tømmer ej lede.
Moses gjør saadant oc, hand kalder Himmel oc Jorde,
Paa sit hellige Spraag det der til skulde nu vorde,
Thi hand siger jo klart, at Jorderig icke var ferdigt,
Men var øde ja bart, heel u-gestaltigt, u-værdigt,
Icke var Vandet Vand oc Ild ej Ilden hin skære,
Icke var Landet Land, ej været vindede dære.
Himmel oc Jordens Malm var u-staffered altsammen,
Vdi stoor Damp oc Qvalm foruden nyttige gammen:
Thi Viismanden ocsaa om den Materie første
Siger, at den var raa, fuld af V-siunlighed største.
Viidere spørgis kand, hvor Verdens Skabere værdig
Slig Materie fand til sit Konstycke saa ferdig?
Var *Democritus* her, hand skuld' os gæckelig lære,
Sigende, der, see der! de grand i Soolen mon være
Viiselig, udaf dem er Verden lodded tilhaabe,
Jeg det siger nu frem paa *Democritiske* Lofve;
Lofve du maat saa hen at phantasere til fulde
Dig troer ingen min Ven; slig Daarskab fatte jeg skulde?
Kieriste sig mig dog, af hvad de Soole-grand flyde,
Komme de self af sig, oc, førend Soolen, sig yde?
Est du icke self til, fast mindre findes din Skugge,
Gæcken gjør gæcke-spil, du ager i Børnenis Vugge.
Moses siger, hvorfra forvist det Forraad maae være,
Hannem høre vi maae, hand vil det kortelig lære.

59

Skabte.

Den Almæctige Gud, som Verden til intet vil gjøre,
Med sit kraftige Bud, mon den af intet opføre.
Naar der skabes en ting, er sligt af intet at tage
Hastelig, som i spring af intet noget at mage.
Æolus ej var til, som Vinden drifver oc styrer,
Mulciber tabte Spil, som Ilden gifver oc fyrer.
Ja *Neptunus* var vek, som Vandet Strømmende drifver,
Samt *Summanus* saa kæk, som Skalden Jorden tilskrifver.
Icke da hardt ej blødt, ej smuct ej slemmeste Stycke,
Icke da suurt ej sødt, ej tyndt, oc icke det tycke,
Icke da varm' ej kuld, var der for haanden at finde,
Icke da Vand oc Muld, men intet ude samt inde.
Der udofver vi her vor Skabere gifver den ære,
For Bygmestere hver, maae hand Lof-palmen vel bære.
Thi naar Konstener vil en Bygning rede fra haande,

Seer hand flittelig til, at Forraad rede mon stande,
Der maae Væcten i høj, af Bierget Steenen' at tage,
Hand sit Tømmer oc Tøj af Skofven lader hiem-age,
Hand maae Kalken saa blød fra Ofnen lade hiem-kiøre,
Hand maa Teglen saa rød, fra Tegl-gaard lade fremføre.
Ellers det vist tilgaar, som lærde *Physici* skrivve:
Intet af intet mand faaer af intet intet kand blifve.
Men den Mestere stoor af Verdens Skaber oc Mager,
Ickun et eenist' Ord for al Materi fremdrager.
Finder saa Kalk oc Steen, hvor der var aldrig at finde,
Hitter saa træ oc green oc andet Forraad ej mindre,
Finder saa Land oc Vand, op under sin Tunge saa mæctig,
Hitter saa Qvind' oc Mand, i mindste Finger saa præctig;
Her frem Himmelen hool, Jeg vil der efter ej lede,
Vel op Maanen oc Sool; strax staae de HERren til rede,
Jorderigs Creatur, oc Himlens gandske Hærskare,
Koster ickun et Ord, flux staaer den uden al Fare,
Som den Kongelig Pen med ære monne berømme,

60

Oc den Tharser igien sig icke monne forsømme.
Ligesom ocsaa hand af intet grunden opretter,
Ligesaa hand for sand paa intet bunden nedsetter,
Jorderig icke staaer paa Steen, paa Piller oc Bielker,
Ej paa ringeste Haar paa rør oc svageste Stilker,
Men i Luften saa blød som Klodden uden al lænke
Henger den uden Nød! Hvo kand det under betænke?
Luften ej bære kand det Løf, som falder af qviste,
Vnder al Verdens sand, kand dog ej samme Luft briste!
Sisyphus Æoli Søn en Steen kand icke fremføre,
Blødeste Luft ej støn, naar den al Verden maae bære.
O Almæctige Gud, hvad er din' idretter stoore!
Vinkend' er hvert dit Bud der ofven oc nedre paa Jøre.
Saa Huusfaderen vel oc hver som bygger paa Lande,
Maa jo sige med Skel: Guds Gierninger underlig stande,
De vist underlig er' oc HERren mæctig med ære,
Den sligt Skaber oc gjør hand maae en Konstener være
Trôde vi det forvist oc Hiertet vilde samtycke,
Aldrig os leddig Kiist' oc Køcken kunde da trycke;
Kunde ret ingen Nød os da i Verden angribe;
Kunde da os ej død forsagd' af Landene drifve;
Men vi søgte vor Brød i hans u-tømmelig Kammer,
Sagde til HERren sød i al vor Nød-stand oc Jammer:
Din aldmæctige Haand, af intet, Himmelen skabte,
Du høj-præctige Mand, af Klippen, Vandet udklapte,
Olien striid udfloed hvor Olien icke var inde,
Skulde vi da om Brød vel led' oc icke det finde?
Skulde vel nogen mand i Grafven blifve med alle!
Thi Gud HERren hand kand med et Ord snarligen kalde:
Viidere gaae vi fort, oc maae vel spørge med rette,
Naar alt saadant er giort, vi vill' ej tiden opsette.

I Begyndelse.

Moses her træder frem os i Sandheden at leede,
Siger foruden glem; hves i Begyndelsen skeede.

61

Ved Begyndelsen her, den tiid kand icke betydis,
Som af Ævighed er, oc skal i Ævighed ydis,
Tiden oc ej ret kand med varig Ævighed, næfnis,
Den gaaer ofver Forstand oc med Fornuften ej Jæfnis,
Af den ævige tiid hâr Gud den ævige været,
Fader oc Sønnen bliid, tillige med hellig Aand æred,
Blifver oc æviglig, foruden ophør oc Ende,
Boendis self i sig, det ingen alder kand vende.
Men Begyndelsen er altings begyndelse første,
Der vor Skabere kier, ved Guddoms Macten den største,
Himmel oc Jordens grund, af intet, skabte med ære,
Menniken mangelund, saa, sine Krafter at lære.
For Begyndelse slig, ej tiid, Folk hafver ej været,
Gud var eene for sig dog liige priised oc æred
Thi den Engelske Skar' oc alle Helgenes Skare
Førend de skabtis, var', oc for ham stode saa klare;
Tiden for os er tiid, for Gud er Ævighed ævig,
Ævighed er saa viid, oc æder tiiden saa svevig.
Aldrig os skuffe maa' *Aristoteliske* Skole,
Lader os ofvergaae Fornuftens stinkende Huule,
Ingen at troe det sandt, som *Aristoteles* drifver,
Naar hand farer med tant, oc Verden ævig beskrifver,
Sigende: det ej var mueligt, Gud lefde saa eentlig,
Intet at hafve for, men leddig, ingen oc tienlig;
Sige hand derfor vil, for Gud var intet at giøre,
Der ej Verden var til, der i sig kraftig at røre,
Sluttet hand derfor saa: vist Verden ævig mon være,
Skal ej heller forgaa, sligt vil den Hedning vel lære.
Hedning hedenske Tal, men vi som Christne maae svare
Tænke hand maa' oc skal ja sige Meening den bare,
Om ej Skifherren kand foruden Skibene, lefve,
Eller een Tømmermand oc dog i Ladhed ej svefve?
Hafver en Smid ej Mact at hand kand arbeid forhåle,
Hannem dog u-tillagt hand skuld' i Ledighed dvale?
Kunde da Gud, en Gud foruden Verden ej blifve,

62

Packe dig oc gak ud slig tant vi macten ej gifve.
Kund' oc *Scipio* klar om sig saa skrifve med ære,
Hand mindst eene da var naar hand maat' eene mest være,
Skulde Gud icke da nok eenlig meget bestille,
Som kand alting formaa, giør alting efter sin ville?
Bias af Færne Stad fra Guld fra Sølfvet forjagen
Sagde da end vel glad, sig intet at være fratagen
Sin Formue hand bar, sin Skat hand gandske medførde,
Skatten hans Viisdom var oc Konst som hannem tilhørde.
Gud self alting formaaer, self hâr hvad hannem kand lyste,
Intet mangler derfor, om Verdens Skatter ham bryste.
Om du gæckelig Nar forvitziger viidre vil spørre:
Hvad Gud hafde dog for, hvad hafde hand ævig at giøre?
Svarer dig *Augustin* hand til dem Helfvede skabte,
Som mod Villien sin paa slig Forborgenhed gabte.
Seer du Luft-springer arm den uden Rigdom oc Ære,
I hves ævige Barm al Skat mon liggende være?
Viisdoms qvellet er hand oc ærens springende Kilde,
Mactens dybeste Strand hvo vilde tænke saa ilde?
Hand jo sysseler nok med Gudoms Krafter at hafve
Kand oc holde vel Spraag, om Verden siden at skabe,
Med sin kieriste Søn oc beggis væsentlig Aande,
I forborgene Løn oc i sin' ævige Lande.
Vden Moder oc tiid, foruden anfang tillige
Hafver Faderen bliid født den som alle giør riige,
Meenis her Sønnen kier sin Faders klareste Billed,
Sligt af Ævighed er, som Guds Aand lærer, bestilled.
Siger oc Skriften saa der hand blef ævig tilsinde,

Vd i Verden at gaa af sin forborgene thinde,
Oc med mæchtige Haand nest Verdens Skabning hin bolde
Skabte den første Mand oc gaf hãm Verden i Volde;
Som Viisdommen oc saa' ej Adam at holde ret farfve,
Tænkte hand ævig paa hvor hand skuld' Himmerig arfve,
Oc i Christo sin Søn før Verdens grundvoller lagdis,
Valde hand Adams Køn, det saa hans Naade behagdis.

63

Siger du da med Skel Gud hafd' ej noget at skaffe?
Før al Verden blef til? du det ô Dicter mon klaffe.
Vilde du ocsaa grandt din Skaber bedre betracte,
Skulle du uden Tant det om hans Ævighed acte,
At den ævige Gud er alting ævigt for Øje,
Skuer mand ind oc ud det lange, dybe, det høje.
Hves for Mennisken er u-skabt oc intet med alle,
For hans Ævighed det dog skabt mand maatte vel kalde,
Icke før være kand Adam, for Ævigheds HÈrre,
Førend den sidste Mand, som u-skabt endnu mon være;
Slutte vi derfor saa; hvad os i tiden er blefvet,
Mon af Ævighed staa for Gud, som ævig hãm lefvet,
Er nu nogen saa fix hand ydermere vil spørre,
Hvi Gud Dagene sex sig tiltog Verden at giørre,
Kunde hand icke foort tillig' altingest vel mage,
Være sig lidt oc stoort, ej lang betænkende tage?
Guds u-endelig Mact, tør ingen Christen paatviile,
Hafde hand ickun sagt; frem alting uden al hviile,
Vare det oc vel skeed saa snart hand vilde det tale,
Hindret skulde hvo det, som Gud ej vilde forhale?
Meent du spør-siug Mand, Gud, slig Bygmester, at være,
Af Arbeidet, som kand, vel arme trætte hiembære?
Legende gaaer det af, sig self den Gierning maae giøre
Falder oc vel i Lafv' om Gud vil Fingrene røre.
Soolen i Hafven skin staferer Jorden med Grøde,
Locker ud Rosen fin, foruden Arbeid oc Møde
Skulde da ærens Sool, af Trældom mattig opgifvis
Skulde vel Kraftens Stool, saa kraftløs gandske beskrifvis,
Eller oc meent du saa, hand Skabelonen maae hafve
Trine den til oc fra, saa snart hand noget vil skabe?
Nej, det kommer ham let foruden Trældom oc Møde,
Konsten for ham er slet der paa sig ingen tør støde.
Men den viiseste Gud vil dermed gifve tilkænde,
Hand ej fusend' hen ud men med betænkelig' Hænder,
Viiselig alting giør os at erindre ja lære,

64

At vi flittelig bør hans Skabning acte samt ære,
Naar vi stykeviis see en Konst alt efter den anden
Oc saa frydelig lee at ræcke Konsteren Haanden.
Vilde hand oc dermed vor sex Dags Gierning vel ære
Os at føre til Sed ej Leddiggænger at være.
Hand end vilde forsand os til Hukommelse føre,
Alle Ting med Forstand, oc med Betænkning, at giøre.
Spørgis oc ej med Skel, hvor læng' en Gierning bestillis,
Men hvor loflig oc vel, derfra en Mestere skillis.
Om *Neptunus* med hast det haf-svelg dybeste søger,
Bliif paa Landene fast see til du maadelig brøjer
Ingen endnu slog bund i Hofved-Viisdommens kilde;
Mangen gick dog til grund, som der i sticke bund vilde,
Kom ej svelget for nær, den blinde Klippe dig møder,
Mod det farlige Skær dit Skib i Stycker du støder.
Segle for Guds Ords segl Guds Aand tag stedse til Skifherr
Du saa løber ej fejl, dig hafnen aldrig glipper.
Viidere ville vi nu slig første Skabning beskrifve,
Med eenfoldigste Hu bedst fatte Mosen oc grifve.

v. 2. Oc Jorden var øde oc tom.

Jorden talis her om, oc den afskilddris ret troolig,
Øde den var oc tom, foruden Skickels' oc boolig
Vden prydels' oc art, materi' icke polered,
Vden Liuset saa klart, grof, mørk oc icke stafered,
Borte var bøg oc eeg, oc alle Træernes Skare,
Borte var Folk oc Qveg, oc alle Krogene bare,
V-klarered oc var al Skabning ofven oc nedent,
Dog til ringeste Haar henlagt paa Platsen oc Steden,
Som hand siger nu fort, at der var mørket det grumme
Ofver Vandene stort, oc ofvr Afgrunden den romme,
Intil Liuset af Gud, paa samme Dagen, funderis
Som dref Mørkheden ud at Verden noget poleris.

Oc der var mørk ofver Afgrunden.

Her ved mørket forstaais at Liuset fattis det Klare,
65 Ej (som Kætter omgaais) en grum Sataniske Skare,
Ved den Afgrund mand kand oc Helfved' icke forstande,
Men det dybeste Vand oc de Vand flydende Lande:
Hves arbeidet oc var der som Afgrunden laa øde,
Borte var Dagen klar, oc borte var Soolen hin røde.

Oc Guds Aand svefvede ofver Vandene.

Moses skriider nu frem oc vil os viidere lære
Guds Aands Virkning beqvem, den raa Materi til ære,
Slig Materi oc Malm, oc Verdens første Figure,
Liggend i Mørk oc Qvalm oc i U-fructbarhed stoore,
Med sin qvegende Kraft Guds Aand forvarmed' oc qvegde,
Gaf den Styrke med Saft, oc til al Grøde bevegde.
Ja som Hønnen ret varm sin' eg udligger oc bruer,
Vnder sit Bryst oc Barm, dem siden qvegner oc ruer;
Eller som Jorden rum udaf Soel-varmen undfanger,
Saa blef Verden, før tom, af Guds Aands qvegelse, svanger,
At den riigelig gaf fra sig baad' Vrter oc Grøde,
Oc Metallerne braf, med Sølf oc Guld det røde,
Adamanten saa skær, oc skønnest' ædele Steene,
Samt oc Kaaber der er, med Tin oc Messing det reene.
Samme Guds mæchtig' Aand med slig stor-virkende haande,
Aldrig udleggis kand, om vær oc anden slags Aande,
End om hellig Aand good, Guddommens trede Persone,
Som saa bredde sig ud, Liif gaf den raa Skabelone.
Fader oc Sønnen dog saadan Naturens Vndsetning
Her tilleggis end oc, som en udvortis Forretning
Icke da anden Aand var skabt, oc kunde til være,
Ingen oc Konsten kand foruden den ævige HÈrre.
Vi da lade det staa', oc for det siette forfare,
Hveden Liuset kom fra, oc deilig *Phoebus* hin klare.

Oc Gud sagde: Blifve Lius, oc der blef Lius.

Skabningen ej staaer maal, naar øjet mangler oc breckis,
Var end billedet Staal, det ingen Mestere teckis;
Jammerligt er oc vist i Huuset i Mørket at sidde,
Vden skinnende gniist oc uden Dagen hin hviide.

66

Passelig Lyst var det i Mørket at sidde det Dybe,
Oc, paa Madikers Sed, hver andr' om Halsene krybe.
Derfor oc efter at den ny Materi Gud skabte,
Vdi mørke slet sad oc efter Liuset frit gabte,
Vdbrød morgenen fro *Apollo* Klarhedens HÉRre,
Os til Glæde til Roo med Lius oc Dugning den skære,
Ret til Aftenen ud, sin Klarhed Jorderig sendte,
Indtil HÉRren vor Gud self første Dagen vel endte.
Spørge mand maae sig for: Hvo er den biudende HÉRre,
Som saa myndig fremgaaer, oc biuder mørket med ære,
At det rømmer af Land, oc Liuset skinner saa fage
Ofver dybeste Vand, langt bort alt mørket at jage,
Titan icke det er med sin' opvartere Liuse:
Natten ej fanen bær, sig *Ades* lader ej kiuse.
Mose fremdrager her den førriig Mestere giefve,
Som Materien der hâr skabt i Luften at svefve,
Den Treenige Gud, som hand før *Elohim* kalder
Raaber hand endnu ud, at ham den ære tilfalder,
Liuset at hand hâr giord, som selfver Liuset mon være,
Ved sit væsentlig Ord, sin Søn vor Frelsere kiere.
Gud da sagde: bliif lius, sig packe Natten hin sorte,
Dag begynder at gryes, saa brydis Mørckhedens Porte.
Strax brød Klarheden ud, gaf Lius i Vinkeler alle,
Al Naturen imod, for Liuset Mørket maae falde:
Thi Guds kraftiger Ord er jdel Væsen oc Gierning,
Aldrig paa Tafel-bord saa svindig rinder den Terning,
Guds Ord ere jo før til Verck oc Gierninger giorde,
Læben hand icke rør, før jo fuldbiurdis hans Orde.
Tænke her alle paa fornuftens Sclaver oc Trælle,
Lade sig Guds Ord staa, det ej naturlig udtrælle.
Gud hand blifver vel Gud, hans Ord de blifve vel sande,
Naar Fornuften gaaer ud, oc Liif ej hafver, ej Aande.
Billigen mand nu spør, hvad Liuset skulde vel være,
Som Gud skaber oc gjør, ved Sønneren Klarhedens HÉRre?
Moses setter da her, det Lius i Dagene trende,

67

Førend Soolen saa skær blef skabt, ret Liuset at tænde,
Førend Soolen saa klar, som Verdens Øje mon være,
Med Planeternes Skar' oc Maan' oc Stierne Skære,
Nogen tiid blef udkast, oc virkt paa Himmlen den reene,
Verden at liuse fast, som blankest' ædele Steene.
Er da Datteren før, end Moderen monne fremskriide,
Sligt mand neppelig hør, det Naturkyndig' ej viide.
Vi her skulle forstaa', om Liuset dømme, som førre
Om Materien raa, Gud vilde Verden af giøre.
Ligesom Moses der det monne Jorderig næfne,
Som ej Jorderig er, men Sæd oc Jorderigs efne;
Vi oc skulle forstaa, ved Lius, Gud første Dag giorde,
Den Materie raa, hvoraf der skulde lius vorde,
Hvilken Skaberen god der efter Dagen den fierde
Kostelig mestred' ud, oc ret fuld Klarhed forærde,
Ja uddelede der slig Sæd stafered til alle

Skinnende Legemer, som ham bedst kunde befalde.
Soolen gaaer for i dants, bær Lycte for Stierner end alle,
Gifver oc Maanen glants, de hende Frue maae kalde.
Liunild oc anden Ild, oc ædle skinnende Steene,
Stierne hver blank oc mild, Planeter liuse samt reene,
Som vi viidere faaer paa fierde Dagen at høre,
Hvor den HErre formaaer sit Lius ofvr Verden at føre.
Skulle vi midler tiid os det om Liuset indbilde,
Som Lius-Mesteren bliid den første Morgen bestilte,
At det liuste med Skel, oc var saa skinnend' et Øje,
At sig Jorderig vel dermed tre Dage lod nøje,
Søndag oc Mandags tiid oc Tiisdag siden til qvelde,
Liuste Materien hviid før Dagen vilde sig helde.
Vi her lade det staae vill' ej paa svellende Dybe,
Men slaa Seglene fra, oc inden Skærene krybe.
U-randsagelig ting os icke gafner at forske,
Job gaaer saadant omkring, men sligt randsage de dorse.
Vi behøfver ej meer, end at vi skue med ære,
Ja med Under vi seer, Gud ypperste Mester at være.

68

Efter Liuset oc Ild tør hand i Flinten ej leede,
Liuset er vel bestild, foruden Lampen hin feede.
Soolen maa' undergaa', oc Maanen qvelder oc falder,
Liuset maae for ham staae, naar hand ret vinker oc kalder,
Slig en ærefuld Gud vi maae bekiende med ære,
Ind vi kommer oc ud, vi fryct for hannem maae bære.
Kryber du skønt i vraa, du stiel, du booler oc røfver,
Du for hannem maa staae, du ej hans Øjen undløber.

v. 4. Oc Gud saa, at Liuset var godt.

Kostelig Roos oc Lof fick Kronen i Salomons tiide,
Som til zierlig behof, i Templen liuste saa viide:
Skickelsen deilig var, men længer Liuset ej vared,
Præsternis Oliekar der til blef aldrig u-spared.
Evige Gud, hvad Roos, vil Dagens Klarhed fortiene,
Baade som fra oc hoos skin ofver guld det reene,
Hører oc aldrig op, men Liuset dejlig oc klare,
Ofverskin Dal oc Top, saa længe Verden skal vare.
Skulde det vær' ej got, som Godhed selfver mon giøre,
Være foruden Spot, hves Viisdommen self mon udføre;
Got var Liuset dernest, for egen Skickels' hin klare,
Klarhed er altid bæst, oc liigest Englenis Skare.
Liuset end siges got, for sin udretninger goode,
Verdens deilige Slot, for dig u-siunlig her stooede:
Verdens underlig Ting, af hvilke Skaberen kændis,
Ginge du vel omkring, om Liuset aldrig optændis.
Liuset er allerbæst, for det af Skaberen priisis,
Som veed oc allermeest, hvad meest skal ære beviisis;
Hvad nu Skønheden self, saa højt mon rose med ære,
Acter mand saare vel, det kand ej skønnere være.
Lifliger Øjentrøst, ô Sandheds skønneste Moder,
Phosphori søøde Røst, oc nærmest' Englenis Broder,
Præctig *Darii* Sool, oc du *Sysigambis* saa herlig,
Træder du nu af Stooel, du Qvinde tuctig oc ærlig:

69

Deilige Gudernis Brud, oc HErrens Daatter den første?
Hvo kand rose dig ud, ô Lius, ô Klarheden største?
Lære vi derfor her Guds stoore Godhed at kænde,
Hvor høj-naadig hand er, oc hielperig uden al ende.
Thi at Liuset er got, den Seendis aldrig end necte,
Vilde skønt Zebaoth, for Liuset aldrig end fecte.
Salomon gjør det sødt, oc priis det lifligt at være,
Oc udi Øjet blødt som siunets synderligst' ære.
Lycten i Mørken vraa med Oli aldrig anstucken
Dig kand stødendis slaa, om du skønt ick' end er drucken:
Ligesaa øjet dit, foruden Liuset det klare
Er for Veggen U-friit, oc heele Kroppen i Fare.
Øjet Legemet tien, for Lyct' oc ledsagere bæste:
Liuset øjet igien, den samme Tienste maa læste.
Liuset vor Fører' er, os ofver Stocken at bringe,
Fødderne Liuset lær ofvr Becken farlig at springe,
Vild' os ellers ret vist, vor Vandring meget fortryde,
Kund' oc foruden frist, baad' Hals oc Beenene bryde.
Det ret lærde med Suk, de Sodomitiske Fegge,
Løbende blinde-buk til Lothis Stolper oc Vegge.
Blindmanden det kundgjør, som steds' i mørket maae trefve,
Fanger dig det udfør, som uden Soolen maae lefve,
Spør Ægyptier til, de skulle saadant berette,
Som det jammerlig spil ret aldrig skulle forgiette:
Liige den samme Nød vild' os oc kommet i Haande,
Om Gud aldrig udbrød med Lius oc Dagen i Lande.
Skulle vi derfor nu vor Morgenstjerne strax priise,
Oc af inderste Hu vor Liußmester ære beviise,
Naar vi Morgenens froo, see Dag paa Vinduer bryde,
Skulle vi uden roo, de vacte-Lerker adlyde,
Oc med Hierternes Bøn højt ofver Himlene svinge,
Siungende Lofsang skøn, som vel for HErren kand klinge,
Som dref Mørkheden bort, med dends Gespenster oc Drømme.
Oc lod dag skæret kort os Soolens Ansict indrømme:

70

Bedende, vi den Dag maae vel fordrifv' oc fortære,
Efter vor Guds Behag, oc til hans Herligheds ære.
Drifve vi dette Verk, som Liusens Børn vel mon egne
Skal vor Dag-HErre stærck vor Hænders Gierning velsigne;
Naar vi skulle nu kort tilluck' her Øjet med alle,
Os hand hente vil bort til Liusens Riige henkalde.
Giøre vi her imod oc ilde Liuset anvende,
Mod vor Skabere good, med kort oc dobbel i Hænde,
Eller med suus oc duus, svig, Vold, lætferdige Sæder,
Oc med Kande, med Kruus, med sværen Banden oc æder.
Ere vi redlig værd' at Gud skal Øjet udsticke,
Oc al ynkelig færd' i Mørket ævig tildricke.
Ligesom oc vor Gud ref os af Mørkhedens Snare,
Os hand frelste saa ud af Syndsens Grumhed oc Fare.
Vi som vare før mørk, oc Satans fattige fanger,
Træfvæt i Dødsens Drek, oc leed stoor Marter oc Anger,
Vi nu kaldis et Lius, i Christo Jesu vor HErre,
Frii fra Satans u-tys oc Mørkheds onde besvære.
Thi vi skulle med fliid, betænk at Natten er gangen,
Vandr' i Dagen saa bliid som er saa herlig oplangen,
Icke den Vgle graa samt flagermuusen paa slecte,
Som i dystere vraa, Ja, heldst i mørket vil fecte.
Haf Soolsicken i act, som efter Soolen sig skicker
Aabner sit Blad, med Pract, naar den saa varmelig sticker
Christus være vor Sool, vort Lius, Geleitsmand oc Fører
Til sin Herligheds Stool, saa os ej Mørket berører.

Oc Gud gjorde Skilsmis imellem Mørket oc Liuset.

Den alvidende Gud oc Ordens præctige HErre,
Al U-orden imod, hand saa' at være paa ferre
En u-endelig Striid, imellem Mørkhedens Skare,
Oc (u-hændelig spliid) imellem Liuset det klare.
Disse Fiender stærck' ah! hafde været til møde
Drefvet et selsomt Verk, oc heele Verden lagt øde;
Deres Orden blef splidt oc Krigsfolk menget tilhaabe

71

Ingen blef anden qvit, før de laa falden i Grobe.
Liuset blef Mørkheds mand oc mørket Liuset udslucte,
Ingen da saae sin Haand, naar hver sit Herreverk brugte,
Blefve paa ny igien et *Chaos*, mangen at kiuse,
Aldrig fik Verden Skin, oc skint' ej Dagen hin liuse,
Mod slig underlig Chor, mon Ordens Herren fremriide,
Setter en Pind derfor, kan slig u-orden ej liide,
Skicker oc hvert sit maal, hvor viidt hver skulle sig strecke,
Ved den ringeste naal kand hand der ofver ej trecke.
Gandske Jorderig viid hand dem til Grentser mon sette,
Forekommer saa Striid oc dermed demper al trette.
Lius Dag-HErren saa skær hand ofver Jorden regierer,
Mørk Nat-herren oc er, hand under ej mindre hofverer:
Skifte saa gaard paa ny, naar Dag sig packer af Lande,
Rider strax Nat i By, med sorten Fanen i Haande.
Ved slig Orden oc Skik, skal det til Dommedag vare,
Lige til Punct oc Prik med Sommer oc Vinter hin svare.
Vi saa kunde forstaa' hvad Skilsmis Mose her meener,
Gud fandt mesterlig paa, oc Nat med Dagen foreener.
Allerviiseste Gud, du est i Gierninger præctig,
Victigt er hvert dit Bud, oc al din Idret er mæctig.
Kunde din Hierte-mand, af Nat oc Dagenes skifter,
Kænde din Ære-stand, at du sligt drabelig stifter,
Ville vi oc med ham, for samme Gierning dig ære,
Os see viidere frem, hvad Titel de monne her bære.

v. 3. Oc Gud kallede Liuset Dag, oc Mørket kallede hand Nat.

Adam den første Mand, af Jorden røder oc ringe
Kaldte den Skaber sand, lood ham slig Naade gelinge,
At hand kændte sin Bruud, gaf hende Nafnet med Ære,
Hevah den Jomfru pruud det Nafn Lif-lille mon være,
Gaf oc Diurene Nafn, som dem best kunde beqvenne
Fugl oc Krage med Rafn: de ocsaa lyde hans Stemme.
Men før Adam blef Tolk, self Kongen Nafnen' udbytte,

72

Til stor ære sit Folk oc Vndersaatternes nytte,
Liuset kalder hand her, den Dag hin blanke, den skære,
Af udretning det skeer, thi Dagen skulde Lius være.
Mørket Næfner hand Nat, thi naar som Natten mon komme
Hafver hand Mørket sat, som David siunger den Fromme,
Om oc Guds Creatuur, de skulle Nafnløse forblifve,

Tungen ej kunde vor sit Embed nogenlund drifve;
Næfn Land eller næfn Vand, om du det icke før vidste
Qvinde næfn eller Mand, oc næfn skriin eller næfn kiiste,
Peder ej Peder er, oc Hans ej kunde Hans være,
Var Nafn icke for hver, hvoraf vi kunde det lære:
Natten ej Natten var, om Nafnet icke var gifvet,
Dagen ej Dagen klar, oc Lifvet icke var Lifvet.
Heraf kunde vi see, hvad nytte Nafnet medfører,
Oc ej ellers kand skee, at Tungen gafnlig sig rører.
Af slig Vexel oc Skift, med Lius oc Mørket at drifve.
Siger den hellig Skrift, nu, første Dagen at blifve.

Oc der blef Aften, oc der blef Morgen een (eller første) Dag.

Aftenen næfnis først, som gik for Liuset det klare,
Oc med Mørkheden størst al Natten maatte først vare.
Dagen her talis om, den skal natuurligen actis,
For en Døgen saa rom, hvormed oc Natten betractis.
Meningen er da saa; der første Natten forfaret,
Da kom Dagen oppaa, oc indtil Aftenen vared:
Tiden oc samme Stund, fra Aften til Aften at falde,
Træder frem Sandheds Mund, det første Dagen at kalde.
O du Skabere viis, du Nat oc Dagenes HERre,
Mørk samt Liuset dig priis, for dig sig bøje med ære,
Natten ej træder fra, før den dig fødder maa kysse,
Dagen gaaer icke paa, den maae jo Skaberen grysse.
Hesperus med sin Hær sig først begifver ud viide.
Der hand siden paa qver maae klaren *Lucifer* biide,
Jagten hand der beseer, som en stormæctige Herre,

73

Tiden dermed fortær, som den ej kunde til være.
Løfven af Kuulen gaaer, den stærke Diurenis HERre,
Biørnen af Hul udfar, hand bruger Labben end verre,
Ulfven af Skou oc Klyft, saa fyrig kommer at springe,
Ræfven af Krat oc Gryft, hand priiser fooden ej ringe.
Saadane, her oc der, for Jægere noksom passere,
Svermende strengt en hver ofvr Bierg oc Dale grassere.
Hver sit bedste da gjør men Natten rinder oc vinder,
Hver sit bytte hiemfør, oc hver sin Spiise da finder:
Saa faar Skaberen Lof, som skabte Natten hin mørke,
Diurene til behof, de Lemmer hungrig' at styrcke.
Uglen, om Dagen bliid, for Kragen icke kand blifve,
Mørket oc Nattetiid, da hende føden maae gifve.
Soolen i Middags Stund, kand Aftenbacken ej liide,
Strax Dag ganger paa grund, om Næring vanker hun viide.
Er dog Natten alleen, ej Diur saa blefven til gode,
Men, som huldeste Ven, end oc gaaer Folket til foode,
Dagen os matter ud, veed os med Trældom at spæge,
Natten er Dokter good, de trette Lemmer at læge.
Natten vor Omhu stoor, (naar Hofved stickis i Puden)
Sticker i Graf oc Jord, vi Sorgen sofve foruden:
Mangen gaar krank i Seng, ham Natten siden *curer*er,
Mangen i hø oc eng, sin Kraft om Natten formeerer.
Dug oc leddige Disk, som Dagen decker oc breder,
Natten med Sild oc Fisk, saa herlig pryder oc Klæder.
Kortvil oc tiids fordriif, hvorpaa mand meget spenderer,
Dig til Natten begiif, med Søfn hun tiiden fortærer.

Duggen om Natte tiid, bedst Luft oc Marken forlesker,
Dagen saa heed oc bliid, tilforne krenker oc qvetsker.
O du ædele Nat (ô Nattens Skabere kiere)
Nyttelig est du sat, skøn mon din Virkelse være.
Vare du icke til, ret Usle skulde vi skriide,
Dagen, med eget Spil, gaf ej at brænde, samt biide.
Men som Vinteren tær, hves Somren alleene beskærer;
Natten saa gifver hver, hves siden Dagen fortærer,

74

Være sig Græs oc eng, Korn, Fruct, oc være sig kierne,
Være sig roo i Seng, oc være sig hviilen i hierne,
Natten det bytter ud sin viise Skaber til Ære,
Natten er derfor good, som Dagen sagdis at være.
Begge bør liige Priis, de begg' oc ære fortiene,
Dog meest Skaberen viis, Gud, Sønnen oc hellig Aand reene.
Vocte sig derfor hver, hand ej Guds Orden forkeerer,
Oc med Svermen oc blær, den nattelig hvjle, fortærer,
Ja med dobbel oc Drik, den søde Natte-Søfn bryder,
Samt, med Balgen oc Stick, som Løfven, Skraaler oc Skryder:
Oc saa Dagen imod, som Sviin, til Middag, hensofver,
Intet nyttig oc good, til det, mand priiser oc lofver.
Slig *Cyclopiske Viis*, oc *Epicuriske Lefnet*,
Gifver en skiden Priis, oc Lønnis med idel U-trefned.
Derfor hver, dagen bliid, med Arbeid oc Møde, fortære,
Oc, af yderste fliid, med Gud oc Æren, sig nære.
Natten sof sødelig, gif HERren alting at raade,
Hannem befal du dig, saa lefver du Christelig maade.
Hermed hafve vi da, bract første Dagen til ende,
Gud regiere os saa, vi ret hans Godhed maae kænde.